
Inleiding

Salve! Welkom in dit boek met meer dan 100 heerlijke woordzoekers, speciaal gemaakt als luchtige en leuke inleiding op het Latijn, de taal van het oude Rome. Latijn is nu officieel een dode taal, omdat er geen moedertaalsprekers van zijn, maar de invloed ervan op het Nederlands is springlevend en groot. In onze alledaagse taal gebruiken we voortdurend Latijnse woorden, vaak zonder dat we het ons realiseren: van afkortingen zoals etc. en e.g., en woorden als extra, alibi en omen, tot uitdrukkingen als status quo, vice versa en carpe diem (bij de puzzels vind je een letterlijke vertaling van deze voorbeelden). Latijn wordt ook nog steeds gebruikt op veel technische gebieden, bijvoorbeeld voor de wetenschappelijke indeling van soorten. Het is waarschijnlijk zelfs moeilijk om een Nederlandse tekst te vinden waar geen woorden in staan die zijn geworteld in het Latijn. En de taal vormt ook de basis van de Romaanse talen, waaronder het Frans, Spaans en Italiaans. Als je je een beetje verdiept in het Latijn kun je dus intrigerende inzichten krijgen in je eigen taal, en misschien ook wel in de talen die je gebruikt als je op vakantie bent!

Dit is geen uitgebreid handboek om Latijn te leren, en het kan ook geen Latijnse les vervangen. Je kunt dit boek wel gebruiken om op een leuke manier je kennis in de praktijk te brengen als je de taal op dit moment aan het leren bent. Of misschien doet het je terugdenken aan de tijd dat je op school Latijn had. Via de woorden en zinnen in de woordzoekers ontdek je in hoe de taal wordt gebruikt.

In de puzzels staan Latijnse woorden en zinnen samen met de Nederlandse vertaling, over boeiende onderwerpen zoals ontmoeten en groeten, eten en drinken, hobby's en interesses, de Romeinse school en het Romeinse badhuis. Daarnaast zijn er puzzels over onderwerpen zoals Romeinse goden en godinnen, keizers en beroemde Romeinen. De laatste woordzoekers in het boek bevatten fragmenten uit redevoeringen en literatuur waar je van kunt genieten zodra je oog is gewend aan de taal.

Je lost de woordzoekers op door gewoon de Latijnse woorden die in hoofdletters en cursief geschreven staan te zoeken in de puzzel die erboven staat. Wat het leuk en uitdagend maakt, is dat de woorden in elke richting verborgen kunnen staan, ook diagonaal.

Basiskennis van de Latijnse grammatica

Hieronder vind je een paar basisregels van de Latijnse grammatica, zodat je de taal in de puzzels beter kunt begrijpen.

Latijn is een zogenoemd flecterende taal, wat betekent dat de uitgangen van woorden kunnen veranderen. In dit boek vind je zelfstandig naamwoorden in hun nominatieve versie (als ze het onderwerp van een zin zijn), gevolgd door letters die de genitieve vorm maken (die gewoonlijk bezit aangeeft; op z'n simpelst vertaald als 'van'), en ten slotte het geslacht (waarvan er net als in het Nederlands drie zijn in het Latijn: mannelijk, vrouwelijk en onzijdig). Hier zie je een voorbeeld:

Mater	moeder	nominatief
-tris	moeders	genitief
v.	vrouwelijk	geslacht

Bijvoeglijk naamwoorden veranderen afhankelijk van (onder andere) het geslacht van het zelfstandig naamwoord dat ze beschrijven, bijvoorbeeld:

Bonus	goed	mannelijk enkelvoud
Bona	goed	vrouwelijk enkelvoud
Bonum	goed	onzijdig enkelvoud

In puzzels met werkwoorden worden de belangrijkste vervoegingen van de werkwoorden gegeven. We leggen het uit aan de hand van het voorbeeld *amare* (houden van):

Amo	ik hou van	1e persoon tegenwoordige tijd, actief, aantonende wijs
Amare	houden van	infinitief
Amavi	ik hield van	1e persoon onvoltooid verleden tijd, actief, aantonende wijs (ook gebruikt om de tegenwoordige tijd, de voltooid verleden tijd en de voltooid toekomstige tijd te vormen)
Amatum		supinum, gebruikt om het voltooid en toekomstig deelwoord te vormen

Niet alle werkwoorden hebben een supinum. Als er geen is, staat er dus niets.

Er worden bij werkwoorden over het algemeen geen persoonlijk voornaamwoorden gebruikt (ik, jij, wij et cetera), omdat je aan de uitgang van het werkwoord kunt zien wie de handeling uitvoert, bijvoorbeeld:

non intellego (ik begrijp het niet), waarin de 'o'-uitgang aangeeft dat het om de eerste persoon gaat: ik.

Maak je nu klaar voor een reis door het oude Rome, waar je alles gaat leren over de mensen, de cultuur en de taal terwijl je de puzzels in dit boek oplost!

Sermo Latinus: Latijnse conversatie

SALVE!
(Gegroet)

VALE!
(Vaarwel)

ECCE!
(Kijk!)

EHEU!
(Helaas!)

EDEPOL!
(Bij Pollux!)

di te *PERDUINT!*
(Mogen de goden je vernietigen!)

GRATIAS tibi ago
(Dank je wel)

CAVE canem!
(Pas op de hond!)

IGNOSCE mihi
(Vergeef me)

per omnes deos *ADIURO* ...
(Ik zweer bij alle goden dat ...)

dies *NATALIS* felix tibi sit!
(Gefeliciteerd met je verjaardag!)

ego *SUM*
(Ik ben ...)

tu es / vos *ESTIS*
(Jij bent ...)

mihi *NOMEN* est Marcus
(Ik heet Marcus)

ILLE est Caesar
(Die man is Caesar)

VIDESNE meum amicum?
(Zie je mijn vriend?)

non *INTELLEGO*
(Ik begrijp het niet)

NON possum
(Ik kan niet)

CURAE mihi est
(Ik maak me zorgen over ...)

QUAERO ...
(Ik ben op zoek naar ...)

VOLO ...
(Ik wil ...)

ADIUVA me!
(Help me!)

ita *VERO*
(Inderdaad)

MINIME
(Helemaal niet)

Negotia: beroepen

AGRICOLA, -ae, m.
(Boer)

COQUUS, -i, m.
(Kok)

VENATOR, -oris, m.
(Jager)

MILES, -itis, m.
(Soldaat)

NUTRIX, -icis, v.
(Verpleegster)

PISCATOR, -oris, m.
(Visser)

FIGULUS, -i, m.
(Pottenbakker)

TONSOR, -oris, m.
(Kapper)

PEDAGOGUS, -i, m.
(Leraar)

MERCATOR, -oris, m.
(Handelaar)

MEDICUS, -i, m.
(Arts)

HISTRIO, -onis, m.
(Acteur)

PICTOR, -oris, m.
(Schilder)

PASTOR, -oris, m.
(Herder)

GLADIATOR, -oris, m.
(Gladiator)

NAUTA, -ae, m.
(Matroos)

PISTOR, -oris, m.
(Bakker)

MIMUS, -i, m.
(Mimespeler)

ARGENTARIUS, -i, m.
(Geldwisselaar)

LANIUS, -i, m.
(Slager)

CANTATOR, -oris, m.
(Musicus)

Poma et holera: fruit en groente

MALUM, -i, n.
(Appel)

UVA, -ae, v.
(Druiven)

BRASSICA, -ae, v.
(Kool)

PIRUM, -i, n.
(Peer)

CITREUM, -i, n.
(Citroen)

LACTUCA, -ae, v.
(Sla)

Malum *AUREUM*, -i, n.
(Sinaasappel)

ARIENA, -ae, v.
(Banaan)

CUCURBITA, -ae, v.
(Pompoen)

CERASUM, -i, n.
(Kers)

MELO, -onis, m.
(Meloen)

RAPA, -ae, v.
(Raap)

FIGUM, -i, n.
(Vijg)

malum *PUNICUM*, -i, n.
(Granaatappel)

CUCUMIS, -eris, m.
(Komkommer)

PERSICUM, -i, n.
(Perzik)

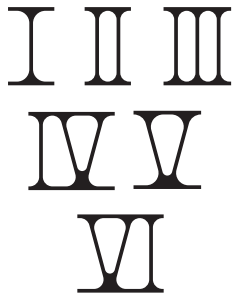
CAROTA, -ae, v.
(Wortel)

CHICORIUM, -i, n.
(Witlof)

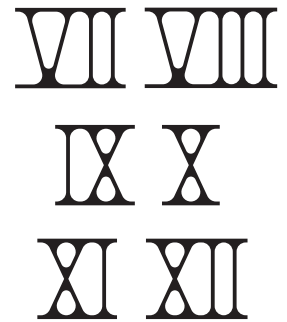
PRUNUM, -i, n.
(Pruim)

CAEPA, -ae, v.
(Ui)

CICER, -is, m.
(Kikkererwt)

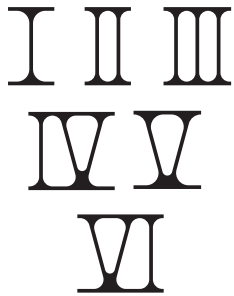
M	U	I	R	A	D	I	P	E	T	I	W	E	Y	G
G	A	I	M	M	U	I	R	A	D	I	L	A	C	P
U	P	L	U	M	E	A	T	P	C	H	W	L	M	U
M	O	U	I	T	A	E	H	I	D	P	S	I	F	L
U	D	B	R	K	T	N	E	G	I	V	I	P	R	P
T	Y	U	O	L	A	L	R	T	V	J	O	L	I	R
S	T	T	T	T	W	A	M	E	I	S	S	V	G	A
U	E	W	A	N	I	B	A	D	T	U	T	F	I	E
A	R	T	D	M	E	B	E	R	E	S	R	R	D	F
C	I	C	U	G	D	G	E	N	S	E	I	I	A	U
O	U	J	S	B	R	M	R	D	V	V	G	C	R	R
P	M	R	A	S	O	S	E	E	V	J	I	A	I	N
Y	F	O	R	I	C	A	E	R	T	U	L	N	U	I
H	P	A	L	A	E	S	T	R	A	V	I	T	M	U
M	U	C	I	N	O	C	A	L	A	D	S	J	F	M

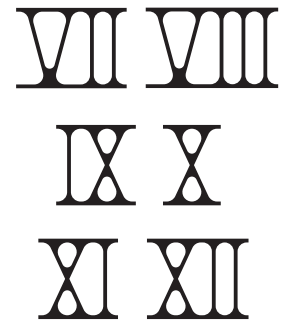
BALNEA, -orum, mmv.
(Openbare baden)
THERMAE, -arum, v.
(Thermaalbaden)
APODYTERIUM, -i, n.
(De kleedkamer)
FRIGIDARIUM, -i, n.
(De koude ruimte)
TEPIDARIUM, -i, n.
(De warme ruimte)
CALIDARIUM, -i, n.
(De hete ruimte)
HYPOCAUSTUM, -i, n.
(De verwarmde vloer)
PRAEFURNIUM, -i, n.
(De oven)
PILAE, -arum, vmv.
(Pilaren die de het
hypocaustum ondersteunen)

TUBULI, -orum, mmv.
(Holle tegels in de wand voor
muurverwarming)
STRIGILIS, -is, v.
(Een schraper die werd
gebruikt om vuil van de huid
te verwijderen)
LACONICUM, -i, n.
(Een hete droge ruimte)
SUDATORIUM, -i, n.
(Een ruimte om zweten op te
wekken)
NATATIO, -onis, v.
(Het buitenzwembad)
PALAESTRA, -ae, v.
(De openluchtgym)
FORICAE, -arum, vmv.
(De openbare toiletten)
CISTERNA, -ae, v.
(De watertank)

DIVITES viri ad balnea eunt
cum servis suis
(Rijke mensen gingen naar
het badhuis met hun tot slaaf
gemaakten)
servi eos *FRICANT* cum oleis in
tepidario
(De tot slaaf gemaakt
masseren ze met olie in het
tepidarium)
deinde dominos *TERGENT* cum
strigile
(Daarna maken ze hun
meesters schoon met de
schraper)
postea eunt ad calidarium, et
POSTREMO ad frigidarium
(Na afloop gaan ze naar het
calidarium en als laatste naar
het *frigidarium*)

C	O	T	B	C	R	S	A	N	I	T	S	E	F	I
A	P	P	I	A	O	T	A	S	C	E	N	D	I	T
E	A	V	P	R	C	U	C	R	U	Y	M	E	N	L
E	S	I	A	R	U	R	M	Q	O	A	P	E	S	E
B	G	A	V	U	R	B	E	R	M	L	S	F	C	C
S	T	T	I	C	R	E	I	O	S	A	C	R	A	T
U	A	O	M	A	U	M	R	C	E	E	H	P	N	I
S	G	R	E	E	S	D	A	D	O	X	T	U	D	C
S	I	B	N	K	O	T	Y	M	T	N	I	T	I	A
E	V	L	T	M	E	R	G	M	B	J	E	L	T	U
R	A	A	U	K	J	I	I	R	L	U	J	M	I	L
G	N	M	M	I	V	V	H	G	P	R	L	N	B	O
E	D	W	T	T	E	I	A	Y	R	F	W	A	O	A
G	O	E	F	L	S	U	B	I	D	E	P	U	N	F
R	R	A	I	N	I	M	A	L	F	M	E	F	R	T

VIATOR, -oris, m.
(Een reiziger)

DOMUM revertor
(Ik ga naar huis)

is tu *ROMAM*?
(Ga je naar Rome?)

URBEM relinquo
(Ik verlaat de stad)

ITER, -ineris, n.
(Reis)

ante vesperum ex navi
EGRESSUS sum
(Ik stapte voor de avond van
het schip)

via *APPIA*
(Via Appia, de weg van Appius)

via *FLAMINIA*
(Via Flaminia, de weg van
Flaminius)

via *SACRA*
(De heilige weg)

PAVIMENTUM, -i, n.
(Voetpad)

AMBULANT per vias
(Ze lopen door de straten)

CURRUS, -us, m.
(Strijdwagen)

miles in equum *ASCENDIT*
(De soldaat klom op zijn
paard)

EQUES, -itis, m.
(Een ruiter)

auriga *LORA* remisit
(De wagenmenner liet de
teugels vieren)

ad insulam *NAVIGAT*
(Hij zeilt naar het eiland)

quo *FESTINAS*?
(Waar haast je je naartoe?)

in *TRIVIUM* convenimus
(We ontmoetten elkaar op
het kruispunt)

numquam revocatus de *EXILIO*
est
(Hij is nooit teruggeroepen
uit ballingschap)

ingrediuntur *PEDIBUS*
(Ze gaan te voet verder)

montem altissimum *SCANDIT*
(Hij beklimt de hoogste berg)

eheu! Caesar *RUBICONEM*
transiit
(Helaas! Caesar is de
Rubicon overgestoken)

CARRUCA, -ae, v.
(Een rijtuig)

LECTICA, -ae, v.
(Een draagbaar)